

מדריך ללימוד

כתיבה ספרדית

ויצירת פונטים חדשים

ספר דיגיטלי

הלל בקיש

כ ל
 ז ט
 ח י
 ט י
 כ ל
 מ נ
 ס ט
 פ ק
 ר ש
 ת צ

א ב
 ג ד
 ה ו
 ז ח
 ט י
 כ ל
 מ נ
 ס ט
 פ ק
 ר ש
 ת צ

מדריך ללימוד

כתיבה ספרדית

ויצירת פונטים חדשים

אותיות עבריות מערביים ספרדיים ומזרחיים

הלל בקיש

הוצאת בקיש
מכון ר' ישעיה

מדריך ללימוד כתיבה ספרדית ויצירת פונטים חדשים ספרדיים ומזרחיים מערביים
אותיות עבריות" מאת הלל בקיש

« Manual for learning Sephardic cursive. Creation of new Hebrew fonts (Sephardic, Maghrebi and Oriental) ». Par Hillel Bakis

« Manuel pour l'apprentissage des cursives séfarades. Création de nouvelles polices hébraïques (séfarades, maghrébines et orientales) ». Par Hillel Bakis

לעילוי נשמת של

בני בכורי יעקב בן מסעודה בקיש ז"ל
(1980-2014)

הרב מאיר אביטבול זצ"ל
(1944 -2023)

הזכויות שמורות אין להעתיק חומר ללא רשות
מפורשת מהמו"ל

*All rights reserved for all means and media present or
future for the Author or/and Hotsaat Bakish, the
Publisher. Partial copies of text allowed for personal or
classroom use (non-commercial). For all other cases
(excluding short quotations) ask for the written permission
of the publisher.*

editionsbakish1@gmail.com

2023/5784

לקטתי וערכתתי בחסד ה' עלי

הצבי

הגלל בן יעקב בקי"ש ס"ט

י"צ"ו

מאותו מחבר

- ❖ סיפורי יהודיים מצפון אפריקה. 2 כרכים בצרפתית, 2005-2000
- ❖ דקדוק לשון העברית. בצרפתית, 2013, 436 עמ'.
- ❖ פתגם יפוח - סדר הלימוד והגדה לט"ו בשבט. בצרפתית, 2009, 296 עמ'.
- ❖ הקל קול יעקב. פירושים על התורה על פי דברי חז"ל. 5 כרכים בצרפתית, 2013
- ❖ כללי פרשנות התורה על פי המסורה. בצרפתית, 2013, 296 עמ'.
- ❖ ביאורים בספר התהילים. בצרפתית, 2014, 304 עמ'.
- ❖ ביאור נביאי השנה (הפטרות) על פי דברי חז"ל. 6 כרכים בצרפתית, 2023-2017
- ❖ הללו עבדי ה', מחקר על עבודת הדיין ר' ישעיה בקיש זצ"ל (עורך, 1992-2022), בעברית וצרפתית
  - ח"א ר' ישעיה בקיש זצ"ל - קטעים. עורך: הלל בן יעקב בקיש - 1992
  - ח"ב - בכתבי יד, 2020, 602 עמ'.
  - ח"ג - בספרים מודפסים, 2021, 476 עמ'.
  - ח"ד - בתיעוד דיגיטלי, 2021, 352 עמ'.
  - ח"ה - ר' ישעיה בקיש זצ"ל - קטעים חדשים.
  - ח"ה-א - קטעים. פיסקי דינים, 2022, 422 עמ'.
  - ח"ה-ב - קטעים. חדושים על התנ"ך והש"ס (בקרוב בעז"ה).
  - ח"ה-ג - קטעים. סגולות, קמעות, קבלה (בקרוב בעז"ה).
- ❖ ומדתם - מידות ומטבעות נפוצות בתנ"ך ובתלמוד והשלכותיהם ההלכתיות. בצרפתית, 2021, 484 עמ'.
- ❖ סימני בעלי המסורת שבסוף כל פרשה: אור חדש על מספור הפסוקים. בעברית, 2022, 22 עמ'.

תוכן העניינים

07 תוכן העניינים

09 מכתבי ברכה

15 הבהרה

17 **טבלה השוואתית**

23 **פונטים חדשים הוכן על יד הצאת בקיש**

25 פרק 1.1 – YBSef01
אותיות בשימוש בכתבי יד ספרדית חצי רש"י

33 פרק 1.2 – מרוקו [YBM01]
אותיות בשימוש בכתבי יד מרוקאים

41 פרק 1.3 – טוניסה [YBTunis01]
אותיות בשימוש בכתב מעלק בטוניסאית

49 פרק 1.4 – אלג'יריה [YBA1g2]
אותיות בשימוש בכתב מעלק באלג'יריית

57 פרק 1.5 – לוב [YBLibye01]

אותיות בשימוש בכתב מעלק בלוב

65 פרק 1.6 - ארם צובא [YBSyr01]
אותיות בשימוש בכתב מעלק באָרם צוֹבא

73 פרק 1.7 - ארם צובא [YBSol01]
אותיות בשימוש בכתב מעלק יהודיים-ספרדים - סליטראו
[בלקן, טורקיה וכי']

81 פונטים הוכן על יד במוסדות וארגונים
אחרים

83 פרק 2.1 -רש"י [Mekorot Rashi]
האותיות רש"י

91 פרק 2.2 -רש"י [Solitreo]
האותיות סוליטריאו בכתבי יד יהודיים-ספרדים

99 הפניות-*References/Références*

101 הקדשה - *Dedication/Dédicaces*

104 תודות - *Acknowledgements/Remerciements*

105 מצגת פרויקט - *Project presentation/Présentation du projet*

107 הורדת קובץ - *Download/Téléchargement*

109 *Summary/Sommaire*

מכתבי ברכה

מכתב ברכה

הרב יוסף פרץ שליט"א

מכון פי ישרים

מח"ס פריו יתן

Jose Peres libros marr@gmail.com

ג' אלול תשפ"ג (27 août 2023)

זה זמן רב ניכר החיסרון הגדול בידיעת הכתב שנהגו בו אבותינו ורבתינו חכמי ורבני המזרח והמערב, כיון שכתביהם נכתבו בכתב זה ובזמנינו מעטים היודעים לקראת בו. וביותר ניכר הצורך בשנים האחרונות שיש גישה לאלפי כתבי יד, ומי שלא יודע הכתיבה לא יוכל ליהנות מהם.

והנה פרופסור ד"ר הלל בקיש נר"ו, יו"ר מכון ר' ישעיה בקיש זצ"ל, הגה רעיון חשוב, לעשות גופנים במחשב בצורת אותיות אלו, וברוך ה' זכה להוציא מחשבתו לפועל, ועל ידי זה יוכלו בקלות ללמוד האותיות, וכן להשתמש באותיות אלו.

ויהי רצון שחפץ ה' בידו יצלח להפיץ צורת הכתיבה וכך ירבה הלימוד בכתבי רבתינו ויגדיל תורה ויאדיר.

בע"א לחודש אלול המרוצה משנת תשפ"ג לפ"ק פה ע"ת פאנאמא יע"א

בברכה ובידידות

יוסף פרץ

מכתב ברכה

הרב יאיר דלויה שליט"א

מחבר הספר החשוב "תורת משפחת דלויה"

בן הרה"ג הדיין ר' רפאל דלויה שליט"א

הר ברכה

(27 août 2023) י' אלול תשפ"ג

yairdelouya@gmail.com

לכבוד הרב פרופ' הלל בקיש שליט"א

תודה רבה על שליחת העבודה הנכבדה שכבודו עשה.

יש כאן סקירה יסודית של צורת האותיות שנכתבו ע"י

אבותינו ורבותינו זיע"א,

ובודאי שימור הכתב הזה יביא לתועלת רבה, שהרי עדיין

כתבי יד רבים של אבותינו לא ראו את אור הדפוס.

ומי שיתמקצע בהבנת צורת האותיות השונות, יוכל לתרום

תרומה נכבדה לגילוי תורתם של רבותינו ראשונים

ואחרונים, לכל העולם כולו.

דברי תורה רבים שיש בהם מקוריות ויצירתיות הכוללות

שיטות עיון בדיוק וסברה, עדיין מצויים הם בכתבי יד,

ומכאן החשיבות הרבה להוציאם לאור.

אברך את הרב פרופ' הלל בקיש שליט"א שיצליח בכל

מחקריו ובכל מעשי ידיו, בחיוניות ובחדוות יצירה, ימשיך

לברר ולחקור עוד ועוד בתורתם של רבותינו, כדרכו

בקודש.

והרבים יראו בכל מחקריו ופרי עבודתו, דברים נכוחים

שיעזרו לתיקון עם ישראל בפרט והעולם בכלל, במהרה

בימינו אמן,

הח"פ י' אלול המרוצה תשפ"ג, באהבה רבה לכבוד המחבר

שליט"א

ע"ה יאיר דלויה ס"ט

מכתב ברכה

הרב מרדכי אלמקייס שליט"א

נתיבות

(29 août 2023) י"ב אלול תשפ"ג

elmakias72@gmail.com

נתיבות י"ב אלול תשפ"ג לפ"ק

ביד היקר והנעלה לש"ט ולתהלה, השם הטוב הר"ר פרופסור ד"ר הלל בקיש שליט"א, יו"ר מכון ר' ישעיה בקיש זצ"ל ומחבר כמה ספרים חשובים ונפלאים מתורתן של רבותינו ע"ה. וכעת עשה דבר גדול ומיוחד כדי לשמר את אותיות כתיבתן של רבותינו הספרדים אשר כתבו בכתב הספרדי הנקרא "מעאלך" או "חצי קולמוס", "סולטריאו". ובעוה"ר בימינו כמעט ונשכחה קריאת כתב זה, ויש מאות אלפי כת"י שנכתבו בכתב זה, ומחוסר אנשים העוסקים בזה, נמצאים כתבים אלו כאבן שאין לה הופכין, וחלקם היו למאכולת עש, ירחם ה'.

וכעת בא הנ"ל והכין "פונטים" למחשב עם אותיות אלו, כפי שנהגו לכתבם במרוקו וג'רבא ושאר מדינות הספרדים. וזה דבר גדול, כי עי"ז יוכלו רבים ללמוד כתיבת וקריאת אותיות אלו בקלות, ולזכות להוציא עוד ועוד ספרים של גדולי רבותינו שנכתבו בכתב זה. אין ספק שזו בשורה טובה ומשמחת, ובע"ה יביא אור גדול לעולם התורה.

יה"ר שחפץ ה' בידו יצלח להמשיך בפעולות גדולות ומבורכות להגדיל תורה ולהאדירה, עוד רבות בשנים מתוך בריאות איתנא ונהורא מעליא ושובע שמחות וכט"ס אכ"ר.

בידידות נאמנה

המצפה לישועת ה' בקרב בימים ממש

מרדכי אלמקייס ס"ט

הבהרה

מטרת המדריך שלפניכם וגופנים החדשים המצורפים אליו, היא חינוכית בלבד. אין בכוונתנו לקבוע שכך צריכה להיות הכתיבה הספרדית המקורית. אלא רצוננו לתרום להישרדות חלק ממורשת היהודית הספרדית (במיוחד במסורת המגרב). הכוונה היא להקל על לימוד הדמויות הללו.

מדובר רק בתחילת תהליך שיקל על הבאים אחרינו להפיק "גופנים" באיכות הרבה יותר טובה.

איני מעצב גרפי, וגם לא מדען מחשבים, וידוע לי שהתוצאה רחוקה מהשלמות. אבל עצם הדבר שלא יכולים לעשות יותר טוב אינו מצדיק לשבת בחיבוק ידיים. לפעמים שאיפה לשלמות היא כ"מילה נרדפת" לויתור! ואיני משלים עם זה.

החיסרון שבגופנים האלו אינו רק אסתטי, אלא חמור מזה: פונטים אלו אינם לגמרי אותנטיים. 1. כי לא העשרתי אותם עם הליגטורות כנדרש (האם צריך

להזכיר שכתב "מאעלק" פירושו "מסולסל", ומהו כתב מסולסל ללא סילסול?!). 2. במקור, בכל אחד מהגופנים המוצגים להלן, יש וריאציות לאותיות מסוימות. בחרנו להתעלם מהן לגמרי.

אני מאמין שלימוד הכתב הספרדי, צריך להיות בשלבים: לפני שלומדים לחבר אותיות ביחד או שיש אפשרות (ולפעמים אפילו חובה ע"פ הדקדוק) לכתוב אות מסוימת בכמה אופנים, עדיף להקנות לתלמיד מערכת אותיות "פשוטה" (ללא חיבור וללא וריאציות).

האם מורה לשפה יסרב ללמד לתלמידיו אוצר מילים בסיסי בגלל שרמת השפה הנלמדת אלמנטרית מדי?! בסופו של דבר, אוצר המילים והתחביר של הילד יגדלו. אבל כדי להשיג הרמה הגבוהה, ברור שיש צורך להתחיל ברמה נמוכה ולהוסיף בהקניית השפה כפי כח התלמיד.

אם נכון הדבר שהתרחקנו מאותנטיות ויופי הכתיבה הספרדית, נדגיש שוב: נעדיף ה"טוב" על ה"טוב יותר". כאמור בפתגם האיטלקי "האויב של הטוב הוא הטוב מאוד". בפרדגוניה, הדרישה לשלמות מידית מעכבת

התקדמות צעד אחר צעד. כדי להשיג את השלמות,
יש צורך להתקדם שלב אחר שלב.

בחרתי גופן מרוקאי, תוניסאי, לובי, אלגיראי וכו'.
אמנם אין זה אומר שרק גופנים אלו היו בשימוש
במדינות הנ"ל. קיימות וריאציות בהתאם למאה או
לאזור שבו חי הסופר. אכן נוכל לבנות עוד גופנים
(עם גרסאות אותיות של הגופן שנבחר, או עם תווים
שונים) לכל אחת מהמדינות הללו.

גופנים אלה מבוססים על מסורת יהודי ספרד, צפון
אפריקה והמזרח. לשימוש חופשי, הם מוגשים לציבור
על ידי הוצאת בקיז כדי להחזיר לעמנו מורשת רבת
השנים ולהנגיש לו את אוצרות כתבי היד של רבותינו.

טבלה השוואתית

Comparative table

		פונטים חדשים הוכן על יד הוצאת בקיש <i>New fonts from Hotsaat Bakish (YB series)</i>										פונטים הוכן על יד במוסדות אחרים <i>Fonts from other institutions</i>			
ערבית	אלג'יריה	ג'רבה תוניסיה	תוניסיה	ארם צובה	סוריה	מרוקש מרוקו	כתב הסולטני או בלקן-טורקיה	Libye	לוב	ספרדית חצי רש"י	כתב הסולטני או בלקן-טורקיה	רש"י	כתבות עברית מודרנית	כתב מעבר	
Arabe	Algérie	Djerba, Tunisie	Tunisie	Syrie Aram Tsova	YB Syr01	YbM01	YBSol01	YBLibye01	Ybse01	Sefaradit 'Hatsi Rashi	Balkans, Turque	Hébreu Rashi Mekorot rashi	Hébreu moderne	Hébreu carré	
	YBAlg2	YbTuni01	YbTuni01	YBSyr01	YbM01	YbSol01	YBLibye01	Ybse01	Ybse01	Sefaradit 'Hatsi Rashi	Balkans, Turque	Hébreu Rashi Mekorot rashi	Hébreu moderne	Hébreu carré	
א	/	א	א	א	א	א	א	א	א	א	/	א	א	א	
ב	ב	ב	ב	ב	ב	ב	ב	ב	ב	ב	ב	ב	ב	ב	
ג	ג	ג	ג	ג	ג	ג	ג	ג	ג	ג	ג	ג	ג	ג	
ד	ד	ד	ד	ד	ד	ד	ד	ד	ד	ד	ד	ד	ד	ד	
ה	ה	ה	ה	ה	ה	ה	ה	ה	ה	ה	ה	ה	ה	ה	
ו	ו	ו	ו	ו	ו	ו	ו	ו	ו	ו	ו	ו	ו	ו	

ערבית	אלג'יריה	ג'רבה תוניסיה	תוניסיה	ארם צובה סוריה	מרוקש מרוקו	כתב הסלימניא	לוב	ספרדית חצי רש"י	כתב הסלימניא	רש"י	עברית מודרנית	כתב מעבר
ز	ز	ز	ז	ז	ז	ז	ז	ז	ז	ז	ז	ז
ح	ح	ח	ח	ח	ח	ח	ח	ח	ח	ח	ח	ח
ط	ط	ט	ט	ט	ט	ט	ט	ט	ט	ט	ט	ט
ي	ي	י	י	י	י	י	י	י	י	י	י	י
ق	ق	ק	ק	ק	ק	ק	ק	ק	ק	ק	ק	ק
	ך	ך	ך	ך	ך	ך	ך	ך	ך	ך	ך	ך
ل	ل	ל	ל	ל	ל	ל	ל	ל	ל	ל	ל	ל
م	م	מ	מ	מ	מ	מ	מ	מ	מ	מ	מ	מ

עובדת	אלג'ידיה	ג'רבה תוניסיה	תוניסיה	אום צובה סוריה	מוקיש מורקו	כתב הסולטריאוי	לוב	ספרדית חצי רש"י	כתב הסולטריאוי	רש"י	עברית מודרנית	כתב מפבר
	ه	ه	ه	ه	ه	ه	ه	ه	ه	ه	ه	ه
ن	ر	ر	ر	ر	ر	ر	ر	ر	ر	ر	ر	ر
	ا	ا	ا	ا	ا	ا	ا	ا	ا	ا	ا	ا
س	س	س	س	س	س	س	س	س	س	س	س	س
ع	ع	ع	ع	ع	ع	ع	ع	ع	ع	ع	ع	ع
ف	ف	ف	ف	ف	ف	ف	ف	ف	ف	ف	ف	ف
	و	و	و	و	و	و	و	و	و	و	و	و
ص	ص	ص	ص	ص	ص	ص	ص	ص	ص	ص	ص	ص
	ح	ح	ح	ح	ح	ح	ح	ح	ح	ح	ح	ح

ערבית	אלג'יריה	ג'רבה תוניסיה	תוניסיה	אום צובה סוריה	מרוקש מרוקו	כתב מטליטריאו	לוב	ספרדית חצי רש"י	כתב מטליטריאו	רש"י	ערבית מודרנית	כתב מועבר
ق	ق	ق	ق	ق	ق	ق	ق	ק	ק	ק	ק	ק
ر	ر	ر	ر	ر	ر	ر	ر	ר	ר	ר	ر	ר
س	س	س	س	س	س	س	س	ע	ש	ס	س	ש
ت	ت	ت	ت	ت	ت	ت	ت	ת	ת	ת	ت	ת
		ث	ث					ט				ט
		ذ	ذ									Alaph final
ع		ع	ع		ع							Variantes : Aleph
					ب							Bet
					ج							Gimmel
					د							Mem
					ه							Tav

פונטים חדשים

הוכן על יד הצאת בקיש

*New fonts from Hotsaat Bakish (YB series)*¹

Nouvelles polices de caractères de Hotsaat Bakish (série YB)

---

¹ ללא זכויות.

* פרק 1.1 *

אותיות בשימוש בכתבי יד ספרדים

חצי רש"י

YBSef01

:	;	=	?	א	ב	ג	ד
				ק	כ	ג	ד
ה	ו	ז	ח	ט	י	ך	כ
ק	ו	ז	ח	ט	י	ך	כ
ל	ם	נ	ו	ז	ח	ט	ך
ל	ם	נ	ו	ז	ח	ט	ך
פ	ץ	צ	ק	ר	ש	ת	%
פ	צ	ב	ק	כ	ש	ת	ג

הבדלים עם כתב רש"י

Some differences with Rashi

<i>Tav</i>	<i>Tsadé final</i>	<i>Pé final</i>	<i>mèm</i>	<i>Guimel</i>
ט	ץ	ף	מ	ג

Aperçu

Taille de l'aperçu des polices

ALPHABET

COMPARAISON DE TAILLE

Cliquez dans le texte pour ajouter votre propre texte.

! " # \$ % & ' ( ) * + , - . / : ; < = > ? @ [\ ] ^ _ ` { | } ~ ¡ ¢ £ ¤ ¥ ¦ § ¨ © ª « ¬ ® ¯ ° ± ² ³ ´ µ ¶ · ¸ ¹ º » ¼ ½ ¾

אלף-לאמד. הקלד % במקלדת העברית

Aleph-lamed. Taper % sur clavier hébreu

כדי לקבל פונט לשימוש בחינם

To get this free font

Pour obtenir cette police libre d'utilisation

<https://editionsbakish.com/wp-content/uploads/2023/11/Ybsef01-Regular-4.otf>

שמע ישראל יי א-להינו יי

אחד:

ברוך, שם כבוד מלכותו, לעולם ועד:

ואהבת את יי א-להיך בכל
לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך.
והיו הדברים האלה אשר אנכי
מצוך היום על לבבך. ושננתם
לבניך ודברת בם בשבתך
בביתך ובלכתך בדרך
ובשכבך ובקומך. וקשרתם
לאות על ירך והיו לטטפת בין
עיניך. וכתבתם על מזוזת ביתך
ובשעריך:

שמע ישראל יי שקיונר יי אמת:

בדרך. גם כבוד מלכותך. לעולם ועד:

נאקבע אמת יי א-לקיך בכל לבבך
ובכל נפשך ובכל ממריך. נקי קדושים
קאלק אשנ אנכי ממך קיום על
לבבך. נשנתהם לבניך נדבקה בם
בשבתך בביתך נבלכתך בדרך
נבשכך נבקומך. נקשנהם לשנתך על
ידך נקי למעלה בין עיניך.
נכהבהם על ממנה ביתך נבשעניך:

והיה אם שמע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את יי א-להיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם. ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש ואספת דגנך ותירשך ויצהרך. ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת. השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחוייתם להם. וחרה אף יי בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה ואברתם מהרה מעל הארץ הטבה אשר יי נתן לכם. ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם וקשרתם אתם לאות על ידכם והיו לטוטפת בין עיניכם. ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך. וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך. למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע יי לאבותיכם לתת להם כימי השמים על הארץ:

ויאמר יי אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם ועשו להם ציצת על כנפי בגדיהם לדרתם ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת. והיה לכם לציצת וראיתם וזכרתם את כל מצות יי ועשיתם אתם ולא תתרו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם. למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדשים לא-להיכם. אני יי א-להיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לא-להים אני יי א-להיכם: אמת

יי א-להיכם אמת:

ניאמר .. אל מעק לממך. רבך אל בני ישראל

נאמרך אלקם נעשן לקם ביבך על כנפי בנדיקם

לדדךם נדדנן על ביבך קכנפ פתי ל הדלתי.

נקיק לכס לביבך נדתיךם נזכדךם חך כל מדנך

.. נעשיךם חךם נלל הדדנן חמני לכככס נחמני

עיניכס חשד חךם זניס חמדיקם. למען הדדנן

נעשיךם חך כל מדנתי נקייךם קדשים לל-לקיכס.

חני .. ח-לקיכס חשד קנדחתי חךכס מחנכ מדדים

לקינך לכס לל-לקיכס חני .. ח-לקיכס: חמך

.. ח-לקיכס חמך:

* פרק 1.2 *

אותיות בשימוש בכתבי יד מרוקאים

(מרקש, המאות ה-19-20)

YBM01

*Font used in Moroccan manuscripts (Marrakesh, 19th-20th centuries)
Police utilisée dans les manuscrits marocains (Marrakech, 19e-20^e
siècles).²*

---

² תודה לר' יאיר דלויה שליט"א על העזרה בציור האותיות על פי מסורת מרקש
Acknowledgements to R' Yair Delouya שליט"א for his help in drawing the lettres in the Marrakech
(Maroc) tradition.
Remerciement à R' Yair Delouya שליט"א pour l'aide au dessin des lettres selon la tradition de
Marrakech.

כדי לקבל הפונט לשימוש בחינם
To get this free font
Pour obtenir cette police libre d'utilisation

<https://editionsbakish.com/wp-content/uploads/2023/11/YbM01-Maroc01-Regular-Open-Type.ott>

שמע ישראל יי א-להינו יי אחד:

ברוך, שם כבוד מלכותו, לעולם ועד:

ואהבת את יי א-להיך בכל לבבך
ובכל נפשך ובכל מאדך. והיו
הדברים האלה אשר אנכי מצוך
היום על לבבך. ושננתם לבניך
ודברת בם בשבתך בביתך
ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך.
וקשרתם לאות על ידך והיו
לטטפת בין עיניך. וכתבתם על
מזוזת ביתך ובשעריך:

שׁע ישראל יי א-לקינו יי אחד:

ברוך, שם כבוד מלכותו, לעולם ועד:

ואקדש את יי א-לקיך בכל לבבך ובכל
נפשך ובכל מאדך. וקיו קדברים
קאלק אשר אנכי מצוך קיום על
לבבך. ושננתם לבניך ודברתם
בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך
ובקומך. וקשרתם לאות על ירך וקיו
למטת בין עיניך. וכתבתם על
עזוזת ביתך ובשערך:

והיה אם שמע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את יי א-להיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם. ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש ואספת דגנך ותירשך ויצהרך. ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת. השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחיתם להם. וחרה אף יי בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה ואבדתם מהרה מעל הארץ הטבה אשר יי נתן לכם. ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם וקשרתם אתם לאות על ידכם והיו לטוטפת בין עיניכם. ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך. וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך. למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע יי לאבותיכם לתת להם כימי השמים על הארץ:

וקיך אם שטע תשטעו אל מצותי אשר אנכי
מצוק אתכם קיום לאקנדק את "א-לקיכם ולעבדו
בכל לבבכם ובכל נפשכם. ונתתי עמר ארצכם
בעתו יורק ועלקוט ואמפת דגנך ותירשך ויצדך.
ונתתי עשנ בשדך לנדעתך ואכלת ושבעת.
קשטרו לכם כן יפתק ללבבכם ומרתם ועבדתם
אלקים אחרים וקשתחוייתם לקס. וחרק אף " לכם
ועצר את קשעים ולא יקיך עמר וקאדעק לאתפן
את יבולק ואבדתם עקרק ועל קארץ קטנדק אשר
" נתן לכם. ושעתם את דברי אלק על לבבכם ועל
נפשכם וקשרתם אתם לאות על ידכם וקיו
למטמפת בין עיניכם. ולעדתם אתם את בניכם
לדבר נס בשנתך בנייתך ונלכתך בדרך ונשכנך
ונקוטך. וכתבתם על עזוזות ביתך ונשעריך.
למען ירבו יעיכם ויעי בניכם על קאדעק אשר
נשבע " לאנתיכם לתת לקס כיעי קשעים על
קארץ:

ויאמר יי אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם ועשו להם ציצת על כנפי בגדיהם לדרתם ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת. והיה לכם לציצת וראיתם וזכרתם את כל מצות יי ועשיתם אתם ולא תתרו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם. למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדשים לא-להיכם. אני יי א-להיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לא-להים אני יי א-להיכם: אמת

יי א-להיכם אמת:

וַיֹּאמֶר יי אל עשׂה לאמר. דבר אל בני ישראל
ואמרת אלקם ועשו לקם ציצת על כנפי בגדיקם
לדרתם ונתנו על ציצת קכנך פתיל תכלת. ודיק
לכם לציצת וראיתם וזכרתם את כל מצות יי
ועשיתם אתם ולא תתרו אחרי לבבכם ואחרי
עיניכם אשר אתם זנים אחריקם. לעען תזכרו
ועשיתם את כל מצותי ודייתם קדשים לא-לקיכם.
אני יי א-לקיכם אשר קוצאתי אתכם מארץ
מצרים לקיות לכם לא-לקים אני יי א-לקיכם: אמת

יי א-לקיכם אמת

פרק 1.3

אותיות בשימוש בכתב

מעלק בטוניסה

(טוניס, טוניסיה, המאות ה-19-20)

YBTunis01

*Font used in Tunisian hebrew manuscripts (Tunis, Tunisia 19th-20th centuries)
Police utilisée dans les manuscrits hébraïques tunisiens (Tunis, Tunisie, 19e-
20e siècles)³.*

---

³ תודות

לר' דוד סטבון על שהעביר את הכתבה הזאת בספרו 'עלי הדס'
לר' משה דידי על כתיבת האותיות

Acknowledgements

To R' David Settbon for passing on this cursive in his book 'Alé hadass ;

To R' Moshe Didi for tracing the letter templates.

:	;	=	?	א	ב	ג	ד
				ו	ז	ח	ט
ה	ו	ז	ח	ט	י	ך	כ
ל	ם	נ	ן	ס	ע	פ	ץ
פ	ץ	צ	ק	ר	ש	ת	
!	"	%	&	'	(	)	+
א		כ	ע		ו	ז	ח

Aleph-lamed- Variante 1. Taper sur clavier hébreu
 Aleph-lamed-Variante 2. Taper sur clavier hébreu

Aleph-Variante 2. Taper sur clavier hébreu
 Aleph-Variante 3. Taper sur clavier hébreu
 Aleph final. Taper sur clavier hébreu

Lamed -Variante 2. Taper sur clavier hébreu

כדי לקבל הפונט לשימוש בחינם

To get this free font

Pour obtenir cette police libre d'utilisation

<https://editionsbakish.com/wp-content/uploads/2023/11/Ybtunis01-Regular.otf>

שמע ישראל יי א-להינו יי אחד:

ברוך, שם כבוד מלכותו, לעולם ועד:

ואהבת את יי א-להיך בכל לבבך
ובכל נפשך ובכל מאדך. והיו
הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום
על לבבך. ושננתם לבניך ודברת בם
בשבתך בביתך ובלכתך בדרך
ובשכבך ובקומך. וקשרתם לאות על
ידך והיו לטטפת בין עיניך. וכתבתם
על מזוזת ביתך ובשעריך:

אשע ישראל " נ-גזינו " נקל:

פרוך, אם כבוד שלבנו, געלס ועל:

ונכח נ/ " נ-גזין ככל גככך וככל
טכך וככל שכלך. וניו גלכרים גלג
נשר נכני שכלך גיוס על גככך.
נשננס גכניך ולכר/ כס כשכך
ככניך וככניך כלרך וכשכך וכלנשך.
ונשננס גלנו על ילך וניו גשככך
כין עיניך. וכככ/ס על שזנז/ כניך
וכשניך:

והיה אם שמע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את יי א-להיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם. ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש ואספת דגנך ותירשך ויצהרך. ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת. השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחיתם להם. וחרה אף יי בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה ואבדתם מהרה מעל הארץ הטבה אשר יי נתן לכם. ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם וקשרתם אתם לאות על ידכם והיו לטוטפת בין עיניכם. ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך. וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך. למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע יי לאבותיכם לתת להם כימי השמים על הארץ:

נתיב זס ששע / ששעו זג שזארי זשר זנדי
 שזאג זרכס זיאס גזגכז ז/ " ז-גזיכס גלעכזא
 ככג גכככס וככג ככככס. זכרי שער זרזכס
 כערו יורג ושגזגזש זכככ/ לזכך זכרישך זכזכך.
 זכרי ששכ כשכך גכזשכך זככ/ זשככ/.
 זששזו גכס כן יכז גכככס זכריס זכככ/ס
 זגזיס זכריס זכריס זכריס. זכרי זל " ככס
 זכז ז/ זששש זגז יזי שער זכזשכ זכ ז/ ז/ ז/
 ז/ יכזג זכככ/ס שזרז ששג זכזז זכככ זשר
 " ז/ גכס. זשש/ס ז/ זכרי זגז זג גכככס
 זשג ככככס זכריס ז/ס זכז/ שג יכס זגז
 גזזככ/ כין עיכיס. זשש/ס ז/ס ז/ ככיס
 גזכר כס כשככ/ ככריכ/ זכככ/ כזכך זכככ/כ
 זכזשכ. זככ/ס זג שזזז/ כריכ/ זכששכריכ.
 גששן יכז ישיכס זשי ככיס זג זכזשכ זשר
 ששכ " גזכריכס ג/ גזס כשי זששש זג
 זכזז:

ויאמר יי אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם ועשו להם ציצת על כנפי בגדיהם לדרתם ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת. והיה לכם לציצת וראיתם וזכרתם את כל מצות יי ועשיתם אתם ולא תתרו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם. למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדשים לא-להיכם. אני יי א-להיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לא-להים אני יי א-להיכם: אמת

יי א-להיכם אמת:

וַיֵּשֶׁב " לַג עֲשָׂה לְעַד. לְפָנַי לַג פְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְעַד לַג וְעַד לַג וְעַד לַג עַל כְּפֵי פְּסָלִים
לְעַד וְעַד עַל כְּפֵי חֲסֵד פְּנֵי לְבָבָי. וְעַד
לְכֹס לְכֹס וְעַד וְעַד וְעַד לְכֹס עֲדָוָה "
וְעַד לְכֹס וְעַד וְעַד לְכֹס וְעַד לְכֹס
עֵינַיִם לְעַד לְכֹס וְעַד לְכֹס. לְעַד לְכֹס
וְעַד לְכֹס לְכֹס עֲדָוָה וְעַד לְכֹס לְכֹס-לְכֹס.
לְכֹס " לְכֹס לְכֹס לְכֹס לְכֹס עַד לְכֹס
עַד לְכֹס לְכֹס לְכֹס לְכֹס לְכֹס " לְכֹס-לְכֹס:
לְכֹס

" לְכֹס לְכֹס

1.4 פרק

אותיות בשימוש בכתב מעלק באלג'יריאית

]YBA1g2[

Algerian Hebrew Cursives

Cursives utilisées dans l'Est algérien (Bône, 1923).

כדי לקבל הפונט לשימוש בחינם

To get this free font

Pour obtenir cette police libre d'utilisation

<https://editionsbakish.com/wp-content/uploads/2023/11/Ybalg2-Regular-OT.oft>

Nous avons construit cette police à partir d'un document de 3 pages faisant partie des archives de la communauté juive de Bône⁴. Nous n'avons pas reconnu trois lettres :. Compte tenu de la grande proximité de cette cursive avec la cursive Solitreo (voir les chapitres 1.7 et 2.1.) nous avons estimé que ces trois lettres pouvaient correspondre à celles de la police 1.7. Nous les avons donc remplacées dans cette version de la police (en attente d'une confirmation vraisemblable).

הצלחתי לזהות את כל האותיות מלבד 3 -ט,ף,ץ- שהוחלפו בדמויות קרובות מאוד לסוליטריאו.

⁴ Institution Grand-rabbin Rahamim et Saül Naouri (non daté), *Histoire de la Communauté juive de Bône depuis 1887 (documents d'archive)*. « Règlements concernant les rabbins. Séance du 2 janvier 1923 », texte en cursive suivi de la traduction française, pp. 357-362, Jérusalem.

שמע ישראל יי א-להינו יי אחד:

ברוך, שם כבוד מלכותו, לעולם ועד:

ואהבת את יי א-להיך בכל לבבך
ובכל נפשך ובכל מאדך. והיו
הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום
על לבבך. ושננתם לבניך ודברת בם
בשבתך בביתך ובלכתך בדרך
ובשכבך ובקומך. וקשרתם לאות על
ידך והיו לטטפת בין עיניך. וכתבתם
על מזוזת ביתך ובשעריך:

אמע יאפול " /-לאירו " /חד:

הפיר, גע דער טאנאג, אמאס יעד:

ווערע אפ " /-לאיר דעל

אבער אדעל רטאד אדעל מאדד.
אזי אדעפיס זאל אפ ארדי מאדד
זיז על אבער אארנעס ארניד
אדעפס דע האדער דע'מ
אדעמ דער דער אדעמ
אדעמ אדעמ אדעמ אדעמ
אזי אמאס דע ע'ניד.
אדעמ אדעמ על מאזאג דע'מ
אדעמ אדעמ:

והיה אם שמע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את יי א-להיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם. ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש ואספת דגנך ותירשך ויצהרך. ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת. השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחיתם להם. וחרה אף יי בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה ואבדתם מהרה מעל הארץ הטבה אשר יי נתן לכם. ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם וקשרתם אתם לאות על ידכם והיו לטוטפת בין עיניכם. ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך. וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך. למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע יי לאבותיכם לתת להם כימי השמים על הארץ:

ויאמר יי אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם ועשו להם ציצת על כנפי בגדיהם לדרתם ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת. והיה לכם לציצת וראיתם וזכרתם את כל מצות יי ועשיתם אתם ולא תתרו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם. למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדשים לא-להיכם. אני יי א-להיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לא-להים אני יי א-להיכם: אמת

יי א-להיכם אמת:

א' אומר " אל טאג אומר דער אל דר'
אפאל וומר אלזע אטא אלזע זינע על
דרט' דר' אלזע אדרעס ארערו על זינע
דרר טע'ל פדאנע. זע' אדע אלזינע
אפוינעס אדרעס אפ דל טאזנע " אטאנעס
אפע אל א פפרא ארפי אהדעס וארפי
ע'רנעס אפ אפע זרעס ארפינעס. אטא
פ'דרא אטאנעס אפ דל טאזנע, זע' אפ'נעס
צ'איע אל-אזיעס. אר' " אל-אזיעס אפ
ז'זאנע, אפ דע טארע טאזנע אפ אדע אל-
אזיעס אר' " אל-אזיעס: אטאנע

" אל-אזיעס אטאנע:

פרק 1.5

אותיות בשימוש בכתב

מעלק בלוב

YBlibye01

Cursives used in Libyan Hebrew Manuscripts

Cursives utilisées dans les manuscrits hébraïques de Libye⁵.

---

⁵ תודה ליעל ברוך על עבודת המאסטר שלה, שבה ציור האותיות הללו (2016).

:	;	=	?	א	ב	ג	ד
				א	ב	ג	ד
ה	ו	ז	ח	ט	י	ך	כ
ה	ו	ז	ח	ט	י	ך	כ
ל	ם	נ	ו	נ	ס	ע	ף
ל	ם	נ	ו	נ	ס	ע	ף
פ	ץ	צ	ק	ר	ש	ת	
פ	ץ	צ	ק	ר	ש	ת	

כדי לקבל הפונט לשימוש בחינם
To get this free font
 Pour obtenir cette police libre d'utilisation

<https://editionsbakish.com/wp-content/uploads/2023/11/Yblybye01-Regular.otf>

שמע ישראל יי א-להינו יי אחד:

ברוך, שם כבוד מלכותו, לעולם ועד:

ואהבת את יי א-להיך בכל לבבך
ובכל נפשך ובכל מאדך. והיו
הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום
על לבבך. ושננתם לבניך ודברת בם
בשבתך בביתך ובלכתך בדרך
ובשכבך ובקומך. וקשרתם לאות על
ידך והיו לטטפת בין עיניך. וכתבתם
על מזוזת ביתך ובשעריך:

והיה אם שמע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את יי א-להיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם. ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש ואספת דגנך ותירשך ויצהרך. ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת. השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחוויתם להם. וחרה אף יי בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה ואבדתם מהרה מעל הארץ הטבה אשר יי נתן לכם. ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם וקשרתם אתם לאות על ידכם והיו לטוטפת בין עיניכם. ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך. וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך. למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע יי לאבותיכם לתת להם כימי השמים על הארץ:

ויאמר יי אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם ועשו להם ציצת על כנפי בגדיהם לדרתם ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת. והיה לכם לציצת וראיתם וזכרתם את כל מצות יי ועשיתם אתם ולא תתרו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם. למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדשים לא-להיכם. אני יי א-להיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לא-להים אני יי א-להיכם: אמת

יי א-להיכם אמת:

וַיִּמְצָא " עַל מַטְוֵה עֵץ לְעַד עַד "

יִשְׁמַע עַל מַטְוֵה עֵץ לְעַד עַד וְעַל מַטְוֵה עֵץ לְעַד עַד
וְעַל מַטְוֵה עֵץ לְעַד עַד וְעַל מַטְוֵה עֵץ לְעַד עַד
וְעַל מַטְוֵה עֵץ לְעַד עַד וְעַל מַטְוֵה עֵץ לְעַד עַד

וְעַל מַטְוֵה עֵץ לְעַד עַד וְעַל מַטְוֵה עֵץ לְעַד עַד
וְעַל מַטְוֵה עֵץ לְעַד עַד וְעַל מַטְוֵה עֵץ לְעַד עַד
וְעַל מַטְוֵה עֵץ לְעַד עַד וְעַל מַטְוֵה עֵץ לְעַד עַד

וְעַל מַטְוֵה עֵץ לְעַד עַד וְעַל מַטְוֵה עֵץ לְעַד עַד

וְעַל מַטְוֵה עֵץ לְעַד עַד וְעַל מַטְוֵה עֵץ לְעַד עַד

וְעַל מַטְוֵה עֵץ לְעַד עַד וְעַל מַטְוֵה עֵץ לְעַד עַד

וְעַל מַטְוֵה עֵץ לְעַד עַד וְעַל מַטְוֵה עֵץ לְעַד עַד

" עַל מַטְוֵה עֵץ לְעַד עַד "

פרק 1.6

אותיות בשימוש בכתב

מעלק באַרַם צוּבָא

YBSyr01

Cursives used in Aram Tsova Hebrew Manuscripts

*Cursives utilisées dans les manuscrits hébraïques de Syrie
(Aram Tsova/Alep) ⁶.*

---

⁶ תודה לייעל ברוך על עבודת המאסטר שלה, שבה ציור האותיות הלוכיות הללו (2016).
Acknowledgements to Yael Barukh for her master's thesis (2016) in which a table reproduces these
Syrian cursives (2016).
Remerciements à Yael Barukh pour son mémoire de master (2016) où un tableau reproduit ces
cursives de Syrie.

כדי לקבל הפונט לשימוש בחינם

To get this free font

Pour obtenir cette police libre d'utilisation

<https://editionsbakish.com/wp-content/uploads/2023/11/Ybsyr01-Regular-3.otf>

שמע ישראל יי א-להינו יי אחד:

ברוך, שם כבוד מלכותו, לעולם ועד:

ואהבת את יי א-להיך בכל לבבך
ובכל נפשך ובכל מאדך. והיו
הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום
על לבבך. ושננתם לבניך ודברת בם
בשבתך בביתך ובלכתך בדרך
ובשכבך ובקומך. וקשרתם לאות על
ידך והיו לטטפת בין עיניך. וכתבתם
על מזוזת ביתך ובשעריך:

שׂע יִשְׁפֹּל " לְעִינֵינוּ " וְחַזֵּק:

בְּפִיךָ, שֶׁ כְּבוֹד עֲשׂוֹתוֹ, שְׁעוֹלָה וְעֵז:

וּלְבָבְךָ לֵאמֹר " לְעִינֵינוּ לֵב לְבָבְךָ וּלְבָב רַעֲשׂוֹ

וּלְבָב עֲשׂוֹתְךָ. וְהִיוּ בְּעֵינֵינוּ בְּעֵינֵינוּ לְבָב לְבָב לְבָב

עֲשׂוֹתְךָ בְּעֵינֵינוּ לְבָב לְבָב לְבָב לְבָב לְבָב לְבָב

לְבָב לְבָב לְבָב לְבָב לְבָב לְבָב לְבָב לְבָב לְבָב לְבָב

וּלְבָב לְבָב לְבָב לְבָב לְבָב לְבָב לְבָב לְבָב לְבָב לְבָב

לְבָב לְבָב לְבָב לְבָב לְבָב לְבָב לְבָב לְבָב לְבָב לְבָב

וּלְבָב לְבָב לְבָב לְבָב לְבָב לְבָב לְבָב לְבָב לְבָב לְבָב

והיה אם שמע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את יי א-להיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם. ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש ואספת דגנך ותירשך ויצהרך. ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת. השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחוויתם להם. וחרה אף יי בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה ואבדתם מהרה מעל הארץ הטבה אשר יי נתן לכם. ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם וקשרתם אתם לאות על ידכם והיו לטוטפת בין עיניכם. ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך. וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך. למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע יי לאבותיכם לתת להם כימי השמים על הארץ:

אביב

זמא טעע שטעלען זאל עזאמי זאט זרני
עזא זמכטא ביווא קלדד זמ יי זלדיכטא ושלעדי
זכל קלדדכטא וזכל רזשכטא. ארמי עט זפזכטא זעמו
יופה ושלזאט אפזמ זגרן ומיפטיץ אונזפן. ארמי
עט זשען קלדדעמן אונלמט אטעמ. ביטעמ קכטא זן
יפמ קלדדכטא אפמטא אעזמטא זלדיכטא זחמיטא
אביטחוימטא קכטא. אפמ זץ יי זכטא אעזמ זמ ביטעמ
אזל יביה עט אפזעמ זל זמן זמ יזלמ אעזמטא
עפמ עעל זפזץ ביטע זשע יי זמן קכטא. אטעמטא
זמ זדימי זלמ על קלדדכטא אעל רזשכטא אקמימטא זמטא
זלמט על יזכטא אביו קטאפמ זין עיניכטא. אעזמטא
זמטא זמ זריכטא קלדדמ זמ זשעמן זדימטא אעלמטא
זפזץ אטעכזץ אעזמען. אכמזמטא על עזוזומ זימטא
אטעמפיץ. שלען יפזו יעווכטא איעו זריכטא על זפזעמ
זשע וטע יי קלדדמיכטא זמטא קכטא כועו ביטעמטא על
זפזץ.

ויאמר יי אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם ועשו להם ציצת על כנפי בגדיהם לדרתם ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת. והיה לכם לציצת וראיתם וזכרתם את כל מצות יי ועשיתם אתם ולא תתרו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם. למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדשים לא-להיכם. אני יי א-להיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לא-להים אני יי א-להיכם: אמת

יי א-להיכם אמת:

פרק 1.7

אותיות בשימוש בכתב
יהודיים-ספרדים מעלק
(בלקן, יון, טורקיה וכו')

YBSol01

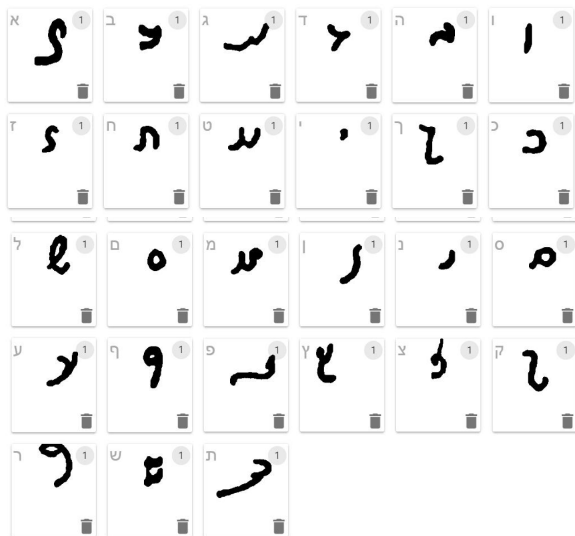
Judeo-Spanish manuscripts (Balkan, Turkey, etc.).

Manuscrits judéo-espagnols (Balkan, Turquie, etc.)⁷.

---

⁷ תודה ליעל ברוך על עבודת המאסטר שלה, שבה ציור האותיות הללו (2016).
Acknowledgements to Yael Barukh for her master's thesis (2016) in which a table reproduces these cursives (2016).

Remerciement à Yael Barukh pour son mémoire de master (2016) où un tableau reproduit ces cursives.

כדי לקבל הפונט לשימוש בחינם

To get this free font

Pour obtenir cette police libre d'utilisation

<https://editionsbakish.com/wp-content/uploads/2023/11/Ybsol01-Regular-1.otf>

שמע ישראל יי א-להינו יי אחד:

ברוך, שם כבוד מלכותו, לעולם ועד:

ואהבת את יי א-להיך בכל לבבך
ובכל נפשך ובכל מאדך. והיו
הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום
על לבבך. ושננתם לבניך ודברת בם
בשבתך בביתך ובלכתך בדרך
ובשכבך ובקומך. וקשרתם לאות על
ידך והיו לטטפת בין עיניך. וכתבתם
על מזוזת ביתך ובשעריך:

סעך ישרים " י-למינו " יתב:

פרוץ, עם כבוד מלכותו, לעולם ועד:

וימנע יח " י-למינו וכל לעול

אכל נפש אכל מניח. ומיו מלפניו

מישם ישר ירכי מגול מיו על לעול.

אשר נחם לעניו אכל נחם על

עניו אכל אכל עניו אכל

אכל אכל. אכל נחם על יח ומיו

לעניו עניו אכל נחם על

מלפניו עניו אכל נחם:

והיה אם שמע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את יי א-להיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם. ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש ואספת דגנך ותירשך ויצהרך. ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת. השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחוויתם להם. וחרה אף יי בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה ואבדתם מהרה מעל הארץ הטבה אשר יי נתן לכם. ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם וקשרתם אתם לאות על ידכם והיו לטוטפת בין עיניכם. ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך. וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך. למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע יי לאבותיכם לתת להם כימי השמים על הארץ:

אמ"ם

יש שמע ברעמו יל מזרחי ישר ירכי
מזרח ירכי מ"ם ללמדי יר " ילמ"ם ולעצמו
ככל לעצמו אכל נשכח. וירחי מערי ילרכי
בערו ירמ אמל"ם וימ"ם לרמ אר"ם
איר"ם. וירחי קעב בעל לעמ"ם ויכל
אבער. מעמ"ם לכי נר ירמ לעצמו אמ"ם
אבער ילמ"ם ית"ם אמ"ם ת"ם למ"ם ות"ם
יר " ככ אר"ם יר מעמ"ם אל ימ"ם מערי
אמ"ם לר יר ירמ ירמ ויבער מעמ"ם
מעל מיר"ם מעמ"ם ישר " יר לכי. אמ"ם
יר זכ"ם ילמ על לעצמו ארמ נשכח אמ"ם
ירם ליר על יכ"ם ומ"ם למ"ם יר ירמ.
אמ"ם ירם יר ירמ ירמ ירמ ירמ
כ"ם אכלכ"ם זכ"ם אכלכ"ם אכלכ"ם אכלכ"ם
על מזרח ירמ אכלכ"ם. למ"ם ירמ ירמ
וימ"ם ירמ על מיר"ם ישר נשכח " לירמ
לכ"ם למ"ם כימ"ם מעמ"ם על מיר"ם.

ויאמר יי אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם ועשו להם ציצת על כנפי בגדיהם לדרתם ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת. והיה לכם לציצת וראיתם וזכרתם את כל מצות יי ועשיתם אתם ולא תתרו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם. למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדשים לא-להיכם. אני יי א-להיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לא-להים אני יי א-להיכם: אמת

יי א-להיכם אמת:

אוי מער " יג מעה לי מער. זער יג בני
יער יג אויער יגמע אעא לעה ז'זער על
כנע' בערעמע לערערע ארנו על ז'זער מכנע
נער'ל ערבער. אמי לעה לעזער אר'יערע
אזכרער יר כל מעזער " ארעיערע יערע אעי
עררע יתר' לעבעה אויער' עיניכע יער יערע
זניע יתר'ע. לעער ערזכרע ארעיערע יר כל
מעזער' אמייערע לערע' לעלע' יני " י
לעיכע יער מאזיער' יערע מערע מערע
לעיזר לעה לעלע' יני " ילעיכע. יער
" ילעיכע יער:

פונטים הוכן על יד במוסדות וארגונים אחרים

Fonts made by other institutions⁸

Fonts libres de droits conçues par d'autres institutions.

---

⁸ Free.

פרק 2.1

האותיות המכורות רש"י

Mekorot Rashi

מגיעות מהכתב העברי העתיק של דרום צרפת (פרובינציה) וספרד. הם אומצו על ידי מדפיסים כדי להקדיש כתב מיוחד למפרשים להבדילם מכתב התורה.

The letters known as "Rashi" come from the ancient Hebrew script of southern France (Provincia) and Spain. They were adopted by printers to distinguish rabbinic writings from the Torah.

Les lettres dites « Rachi » proviennent de l'ancienne écriture hébraïque du Sud de la France (Provincia) et d'Espagne. Elles ont été adoptés par les imprimeurs pour distinguer les écrits rabbiniques de la Torah.

כדי לקבל הפונט לשימוש בחינם

To get this free font

Pour obtenir cette police libre d'utilisation
<https://befonts.com/mekorot-font.html>

Designer : [Eli Heuer](#)

שמע ישראל יי א-להינו יי אחד:

ברוך, שם כבוד מלכותו, לעולם ועד:

ואהבת את יי א-להיך בכל לבבך
ובכל נפשך ובכל מאדך. והיו
הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום
על לבבך. ושננתם לבניך ודברת בם
בשבתך בביתך ובלכתך בדרך
ובשכבך ובקומך. וקשרתם לאות על
ידך והיו לטטפת בין עיניך. וכתבתם
על מזוזת ביתך ובשעריך:

שמע ישראל יי אלהינו יי אחד:

ברוך, שם כבוד מלכותו, לעולם ועד:

ואהבת את יי אלהיך בכל לבבך
ובכל נפשך ובכל מאדך. והיו
הדברים האלה אשר אנכי מצוך
היום על לבבך. ושונתם לבייך
ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך
בדרך ובשכבך ובקומך. וקשרתם
לאות על ידך והיו לטטפת בין
עיניך. וכתבתם על מזוזת ביתך
ובשעריך:

והיה אם שמע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את יי א-להיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם. ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש ואספת דגנך ותירשך ויצהרך. ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת. השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחוויתם להם. וחרה אף יי בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה ואבדתם מהרה מעל הארץ הטבה אשר יי נתן לכם. ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם וקשרתם אתם לאות על ידכם והיו לטוטפת בין עיניכם. ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך. וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך. למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע יי לאבותיכם לתת להם כימי השמים על הארץ:

והיה אם שמע תשמעו אל מצותי אשר אנכי
מצוה אתכם היום לאהבה את יי אלהיכם
ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם. ונתתי מטר
ארצכם בעתו יורה ומלקוש ואספת דגןך
ותירשך ויאהרך. ונתתי עשב צדק לבהמתך
ואכלת ושבעת. השמרו לכם פן יפתה לבבכם
וסרתם ועזדתם אלהים אחרים
והשתחיתם להם. וחרה אף יי צבם ועל
את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן
את יבולה ואצדתם מהרה מעל הארץ הטובה
אשר יי נתן לכם. ושמתם את דברי אלה על
לבבכם ועל נפשכם וקשרתם אתם לאות על
ידכם והיו לטוטפת זין עיניכם. ולמדתם
אתם את צניכם לדבר צם צצתך צציתך
ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך. וכתבתם על
מזוזות ביתך ובשעריך. למען ירבו ימיכם
וימי צניכם על האדמה אשר נשבע יי
לאבותיכם לתת להם כימי השמים על הארץ:

ויאמר יי אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם ועשו להם ציצת על כנפי בגדיהם לדרתם ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת. והיה לכם לציצת וראיתם וזכרתם את כל מצות יי ועשיתם אתם ולא תתרו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם. למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדשים לא-להיכם. אני יי א-להיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לא-להים אני יי א-להיכם: אמת

יי א-להיכם אמת:

ויאמר יי אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציאת על כנפי צגדיהם לדרתם ונתנו על ציאת הכנף פתיל תכלת. והיה לכם לציאת וראיתם וזכרתם את כל מצות יי ועשיתם אתם ולא תתרו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם. למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדשים לא-להיכם. אני יי א-להיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לא-להים אני יי א-להיכם: אמת

יי א-להיכם אמת:

פרק 2.2

האותיות בשימוש בכתבי יד
יהודיים-ספרדים
(בלקן, טורקיה וכו')

Solitreo - סוליטריאו

*Font used in Judeo-Spanish manuscripts
(Balkans, Turkey, etc.).*

Police utilisée dans les manuscrits judéo-espagnols (Balkan, Turquie, etc.).

כדי לקבל הפונט
To get this font
Pour obtenir cette police

Pour obtenir cette
<https://fontesk.com/solitreo-font/>

Designers : Bryan Kirschen, Nathan Gross

Projet Documenting Judeo-Spanish:
<https://fonts.google.com/specimen/Solitreo>
<https://fontsfree.net/solitreo-font-download.html>

שמע ישראל יי א-להינו יי

אחד:

ברוך, שם כבוד מלכותו, לעולם ועד:

ואהבת את יי א-להיך בכל
לבבך ובכל נפשך ובכל
מאריך. והיו הדברים האלה
אשר אנכי מצוך היום על
לבבך. ושננתם לבניך ודברת
בם בשבתך בביתך ובלכתך
בדרך ובשכבך ובקומך.
וקשרתם לאות על ירך והיו
לטטפת בין עיניך. וכתבתם על
מזוזת ביתך ובשעריך:

שמע ישראל .. אלהינו .. אחד:

ברוך שם כבוד מלכותך לעולם ועד:

ואתחת זאת .. אלהיך בכל לבבך
ובכל נפשך ובכל מאדך. והיו
הדברים האלה אשר אובי מצורך
היום על לבבך. ושונתם לבניך
ודורתם כשכנתך בביתך וכלבנתך
בדרך ובשכרך ובקומתך. וקשרתם
לאות על ירך והיו למעפת בן
עיוך. ובתבתם על מזוזת ביתך
ובשעריך:

והיה אם שמע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את יי א-להיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם. ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש ואספת דגנך ותירשך ויצהרך. ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת. השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחיתם להם. וחרה אף יי בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה ואבדתם מהרה מעל הארץ הטבה אשר יי נתן לכם. ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם וקשרתם אתם לאות על ידכם והיו לטוטפת בין עיניכם. ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך. וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך. למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע יי לאבותיכם לתת להם כימי השמים על הארץ:

והיה אם שמע קשמעו אל מדותי אשר אבי מדות
אתם היום לאהבה אתי אלהיכם ולעבדו בכל
לבכם ובכל נפשכם. ונתתי מטר ארצכם בעת יורה
ומלקוש ואספת דגים ויתרשך ויליה רק. ונתתי עשב
בעד לבנה מן הארץ ושבעת השמרה לכם מן
יפתח לבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים
והשתחיתם להם. וחרה אל " ככם ועל את השמים
ולא יהיה מטר והארמה לא נתתי את יכולה ואבדתם
מהרה מעל הארץ הטבה אשר י נתן לכם. ושמתם
את דברי אלה על לבכם ועל נפשכם וקשרתם אתם
לאות על ידכם והיו למופת בן עיניכם. ולמדתם
אתם את כוונתם להרבה כשכנת כביתך וכלכנת כדרך
וכשכך וכרומך. וכנתנתם על מזוזות ביתך וכשעריך.

למען ירכו ימיכם וימי כניכם על הארץ אשר נשבע
.. לאבותיכם לתת לאהם כימי השמים על הארץ:

ויאמר יי אל משה לאמר. דבר אל בני
ישראל ואמרת אלהם ועשו להם ציצת על
כנפי בגדיהם לדרתם ונתנו על ציצת הכנף
פתיל תכלת. והיה לכם לציצת וראיתם
וזכרתם את כל מצות יי ועשיתם אתם ולא
תתרו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם
זנים אחריהם. למען תזכרו ועשיתם את כל
מצותי והייתם קדשים לא-להיכם. אני יי א-
להיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים
להיות לכם לא-להים אני יי א-להיכם: אמת
יי א-להיכם אמת:

וַיֹּאמֶר .. אֵל מִשָּׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֵל כִּי יִשְׂרָאֵל
וְאִמְרַתְּ אֱלֹהִים וַעֲשׂוּ לֵאלֹהִים אֲדִירָתְךָ עַל כּוֹפֵי כְּהֵנֵהוּם
לִדְרֹתֶם וַיִּתְּנֵי עַל אֲדִירָתְךָ הַבּוֹד פְּתִיל תְּכֵלֶת וַיְהִי
לִבֶּם לְאֲדִירָתְךָ וַיִּרְאִיתֶם וַיִּזְכְּרֶתֶם אֶת כָּל מַלְּוֹתֶיךָ ..
וַעֲשִׂיתֶם אֶתֶּם וְלֹא תִקְרָו אַחֲרַי לִבְבֶּכֶם וְאַחֲרַי
עַיִיבֶכֶם אֲשֶׁר אֶתֶם זִוִּים אַחֲרַיהֶם. לִמְעַן תִּזְכְּרוּ
וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מַלְּוֹתַי וַיִּיטְעוּ קְרֹעִים לֹא-לֵאלֹהֵיכֶם.
אֵי .. אֱ-לֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הִוְלֹתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
לֵאלֹהֵי יוֹתֵן לִבְכֶם לֹא-לֵאלֹהִים אֵי .. אֱ-לֹהֵיכֶם: אֲמַנְתִּי
.. אֱ-לֹהֵיכֶם אֲמַנְתִּי

Références

- Bakis, Hillel (2013). *Grammaire hébraïque*, Institut R' Yesha'ya Bakish zt''s, Hotsaat Bakish, Montpellier/Kiryat Ata. 436 pages. Chapitre 2 (pp. 29-38)
- Bakis, Hillel (2021), *Traces manuscrites de l'œuvre de Rabbi Yesha'ya Bakish zts''l, Un des premiers A'haronim parmi les Sages de Castille au Maroc (v. 1545- v. 1620)*. Institut R' Yesha'ya Bakish zt''s, Hotsaat Bakish, Kiryat Ata. 602 pages
- Bakish, R' Yesha'ya (1992), *Fragments* (Introduction et notes : Hillel Bakis). Institut R' Yesha'ya Bakish zts''l, Hotsaat Bakish, Kiryat Ata. 92 pages
- Bakish, R' Yesha'ya (2022), *חידוש בפרשת עקב*, pp. 01-09 in R' Eliyahou Bakis (editor, 2022), *Hout haméshoulash*, Institut R' Yesha'ya Bakish zt''s, Hotsaat Bakish, XVIII-104 pages.
- Baroukh, Yael (2016), *Documentation and cultural reflection on Hebrew cursive script* (hébreu : תיעוד ורפלקסיה תרבותית על כתב עברי רהוט : מעלק (חצי-קולמוס)). Mémoire. Université hébraïque de Jérusalem, 165 p. NLI 990040943610205171
- Damari, Shemouel (5773), *Koulmous hazahav, ma'hbéret lélimoud ketivat 'hatsi koulmous (ketiva séfaradit)*. Cahier d'étude de l'écriture 'hatsi koulmous (écriture séfaraide). Eloul, 2e édition. Yechivat Kissé ra'hamim, Bné Berak
- Delouya, R' Yaïr (2023), *Cursive de Marakech, 19e siècle (enseignée par son maître le dayan R' Raphael Delouya)*. Tableaux collectés par l'auteur (correspondance des lettres). Juin
- Dufour, R' Yéochoua' Ra'hamim (vers 2010), page sur l'écriture manuscrite judéo-maghrébine sur le site *Modia'*
- Fonts : Mekorot Rashi ; Solitreo, (Bryan Kirschen, Nathan Gross)
- Langlois, Michael (2014), « Alphabet arabe & hébreu » <https://michaellanglois.fr/medias/alphabet-arabe-et-hebreu.pdf>
- Settbon, R' David (2006), 'Alé hadass 'Alé Hadas (*Les feuilles de myrte*) : *Zikhron Nissim 'Hai ou Le livre des minhaguim tunisiens*. Modi'in 'Ilit : Kiryat Séfer, 577 pages
- Tanou-rabbanan.com (sans date), *Sauvetage de l'écriture cursive séfaraide*. <http://www.tanou-rabbanan.com/sauvetage-ecriture-cursive-sefaraide/>
Consult. mai 2023

Dedication

For the elevation of the soul of Jacques Bakis (יעקב בקיש ז"ל) my eldest son, a computer scientist (1980-2014). Knowing of my project, he had volunteered to create a typeface (fonts) to make it possible to use Judeo-Maghrebi cursive in word-processing systems. At the time, I was unable to prepare the indispensable graphic base (alphabetical correspondence tables) for him, but his merit remains undiminished. In his honor, the fonts created will bear the generic name of Yb (יב), although each will be designated by a more characteristic name. For over ten years, this project has been a dream that, ה"ב is now coming to fruition.

For the elevation of the soul of Rav Meir Abitbol (ר"ל) (רב מאיר אביטבול זצ"ל), who did so much to safeguard and disseminate Sephardic rabbinic heritage (1944-2023).

Dédicace

Pour l'élévation de l'âme de Jacques Bakis (יעקב בקיש ז"ל) mon fils aîné, informaticien (1980-2014). Connaissant mon projet, il s'était porté volontaire pour créer une police de caractères (fonts) pour rendre possible l'utilisation des cursives judéo-maghrébine dans les systèmes de traitement de textes. Il ne m'a pas été possible de lui préparer alors la base graphique indispensable (tables alphabétiques de correspondances) mais son mérite n'en subsiste pas moins. En son honneur, les polices de caractères créées porteront le nom générique de Yb (יב), même si chacune sera désignée par un nom plus caractéristique. Depuis plus de dix ans ce projet était un rêve qui, ה"ב aboutit aujourd'hui.

Pour l'élévation de l'âme de Rav Meir Abitbol (ר"ל) (רב מאיר אביטבול זצ"ל) qui a tant agi pour la sauvegarde et la diffusion du patrimoine rabbinique séfarde (1944-2023).

לע"נ

Pour l'élévation de l'âme de

Rav Meir ABITBOL זצ"ל

הרב מאיר אביטבול זצ"ל

(1944 - 2023)

ת נ צ ב ה

לע"נ

Pour l'élévation de l'âme de

Jacques BAKIS ז"ל

Ya'akob ben Mèss'ouda & Hillel

(Paris 1980 - 2014 Montpellier)

27 novembre 2014

5 kislev 5775

ת נ צ ב ה

לעילוי נשמת

Pour l'élévation de l'âme de

Ya'akov BAKIS

(1919-2002)

יעקב בן הלל ויסמינה ז"ל

22 Av 5762

תהיה נפשו צרורה בצרור החיים

Marceline BAKIS

née Cohen

(1926-2017)

מסעודה בת עזיזה ויוסף הכהן ז"ל

9 Iyar 5777

תהיה נפשה צרורה בצרור החיים

Eliyahou Mamou

(1913-1983)

אליהו בן משה ז"ל

2 Nissan 5743

תהיה נפשו צרורה בצרור החיים

Suzanne Mamou

née Sror

(1923-2014)

צוירה בת ריקה ז"ל

19 Chvat 5774

תהיה נפשה צרורה בצרור החיים

Acknowledgments

To my wife תחי without whom this study would not have been possible.

To my father ז"ל and my mother ז"ל for passing on my love of Torah and Judaism.

To the rabbis who taught us their traditions of Sephardic Hebrew cursive. To R' Eliyahu Bakish שליט"א for his investment in this project, his advice and the creation of the cover.

Remerciements

הכרת הטוב

A mon épouse תחי sans qui cette étude n'aurait pu être menée à bien.

A mon père ז"ל et à ma mère ז"ל pour m'avoir transmis l'amour de la Torah et du Judaïsme.

A ceux qui m'ont enseigné leurs traditions sur les cursives hébraïques séfarades :

פרופ' יוסף טדגי הי"ו,
הרב אליהו הכהן שליט"א,
הרב יאיר דלויה שליט"א,
הרב אלעזר חאדד שליט"א,
הרב רונן הכהן שליט"א

A R' Eliyahou Bakish שליט"א pour son investissement dans ce projet, ses conseils et la création de la couverture.

Project presentation

This book and the new fonts associated with it have only an educational purpose. The aim is to contribute to the survival of part of the Sephardic Jewish heritage, particularly in the Maghreb. It's about making it easier to learn to read these characters. It's about starting a movement so that "fonts" of much better technical quality can one day be produced.

I'm not a graphic designer or a computer scientist, and the result I've achieved is, I know, far from perfect. But I can't do better. To want "better" would be to give up. I refuse to do that. These fonts are not only aesthetically flawed; they're not entirely authentic, because I haven't enriched them with ligatures. I believe that before learning cursive with all its ligatures, it's necessary to start learning isolated letters. You don't give up on teaching a child to speak just because the level of language taught is too elementary. Eventually, the child's vocabulary and syntax will grow. But to achieve this, it was necessary to go through the present stage.

What's more, in each of the fonts presented below, there are variations for certain letters. We've overlooked these. This takes us even further away from authenticity, but here again, we'll prefer "good" to "better", as in the Italian proverb "the best is the enemy of the good". In pedagogy, the demand for initial perfection hinders step-by-step progress.

I've selected a Moroccan, Tunisian, Libyan, Algerian, etc. font. This does not mean that these fonts are exclusive to these countries. In each of these countries, we could build other fonts (with letter variants of the selected font, or with different characters). Variations may exist depending on the century or region in which the scribe lived.

These fonts are based on the traditions of the Jews of Spain, North Africa and the Orient. Free to use, they are published by Hotsaat Bakish to give back to our people their millenary heritage and make accessible the manuscript treasures of our masters.

Présentation du projet

Cet ouvrage et les nouvelles polices de caractère qui lui sont associées n'ont qu'un objectif pédagogique. Il s'agit de contribuer à la survie d'une partie du patrimoine juif séfarade, notamment maghrébin. Il s'agit de faciliter l'apprentissage de la lecture de ces caractères. Il s'agit d'enclencher un mouvement pour que des « fonts » de bien meilleure qualité soient produites un jour.

Je ne suis pas graphiste ni informaticien et le résultat auquel je suis parvenu est, je le sais, loin d'être parfait. Mais je ne peux faire mieux. Vouloir le « mieux » serait renoncer. Je m'y refuse.

Ces polices n'ont pas que des défauts esthétiques ; elles ne sont pas tout à fait authentiques, car elles ne sont pas enrichies de ligatures : il est nécessaire de commencer à apprendre les lettres isolées. On ne renonce pas à apprendre à parler à un enfant sous prétexte que le niveau de langue enseigné est trop élémentaire. Dans un deuxième temps, son vocabulaire et sa syntaxe s'enrichiront. Mais pour y parvenir, il était nécessaire de passer par la présente étape.

De plus, dans chacune des polices présentées ci-après, il existe des variantes pour certaines lettres. Nous les avons négligées. Cela nous éloigne encore plus de l'authenticité, mais, là encore, nous privilégierons « bien » au « mieux » du proverbe italien « le meilleur est l'ennemi du bien ». En pédagogie, l'exigence de perfection initiale empêche la progression par étapes.

J'ai sélectionné une font marocaine, tunisienne, libyenne, algérienne, etc. Cela ne signifie pas que ces fonts soient exclusives à ces pays. Dans chacun de ces pays, on pourrait construire d'autres fonts (avec des variantes de lettres de la font sélectionnée, ou avec des caractères différents). Il peut exister en effet des variantes selon le siècle ou la région où a vécu le scribe.

Ces polices sont des polices de caractères basées sur les traditions des Juifs d'Espagne, d'Afrique du Nord et d'Orient. Libres d'utilisation, elles sont éditées par Hotsaat Bakish pour rendre à notre peuple son patrimoine millénaire et rendre accessibles les trésors manuscrits de nos maîtres.

הורדת קובץ

Téléchargement/ Download

Fonts created by Hotsaat Bakish

Appendix to the booklet " Manual for learning Sephardic cursive. Creation of new Hebrew fonts (Sephardic, Maghrebi and Oriental) ". By Hillel Bakis

Polices de caractères créées par Hotsaat Bakish

En annexe du livret « Manuel pour l'apprentissage des cursives séfarades. Création de nouvelles polices hébraïques (séfarades, maghrébines et orientales) ». Par Hillel Bakis

	Nom de la police	URL Polices libres d'utilisation
Algérie	Ybalg2	https://editionsbakish.com/wp-content/uploads/2023/11/Ybalg2-Regular-OT.otf
Espagne-Provincia	Ybsef01	https://editionsbakish.com/wp-content/uploads/2023/11/Ybsef01-Regular-4.otf
Libye	Yblybye01- Regular	https://editionsbakish.com/wp-content/uploads/2023/11/Yblybye01-Regular.otf
Maroc	YbM01	https://editionsbakish.com/wp-content/uploads/2023/11/YbM01-Maroc01-Regular-Open-Type.otf
Grèce, Balkans, Turquie)	YBSol01	https://editionsbakish.com/wp-content/uploads/2023/11/Ybsol01-Regular-1.otf
Syrie	Ybsyr01	https://editionsbakish.com/wp-content/uploads/2023/11/Ybsyr01-Regular-3.otf
Tunisie	Ybtunis01	https://editionsbakish.com/wp-content/uploads/2023/11/Ybtunis01-Regular.otf

Fonts créés par d'autres institutions

Autres polices (créées par d'autres institutions). Nous renvoyons à leurs sites d'origine.

**Nom de la
police**

URL

Grèce. Balkans. Monde sépharade	<i>Solitreo</i>	Pour obtenir cette police libre d'utilisation https://fontesk.com/solitreo-font/ Designer : Bryan Kirschen, Nathan Gross
	<i>Mekorot Rashi</i>	Pour obtenir cette police libre d'utilisation https://befonts.com/mekorot-font.html Designer : Eli Heueur

Download PDF booklet (Hebrew/English/French)

Téléchargement du livret PDF (hébreu/anglais/français)

<p>מדריך ללימוד כתיבה ספרדית ויצירת פונטים חדשים ספרדיים ומזרחיים מערביים אותיות עבריות" מאת הלל בקיש</p> <p>« <i>Manual for learning Sephardic cursive. Creation of new Hebrew fonts (Sephardic, Maghrebi and Oriental)</i> ». by Hillel Bakis</p> <p>« <i>Manuel pour l'apprentissage des cursives séfarades. Création de nouvelles polices hébraïques (séfarades, maghrébines et orientales)</i> ». Par Hillel Bakis</p>	<p>הורדת קובץ</p> <p>https://editionsbakish.com/wp-content/uploads/2023/11/FONTS-פונטים-חדשים.pdf</p>
---	--

Sommaire

Sommaire (hébreu)	07
Recommandations rabbiniques	09
Présentation	15
TABLEAUX COMPARATIFS	17
1. FONTES NOUVELLES CRÉES PAR HOTSAAT BAKISH	23
Chapitre 1.1 - ‘Hatsi Rachi [YBSef01]	25
Chapitre 1.2 - Marrakech, Maroc [YBM01]	33
Chapitre 1.3 - Tunis, Tunisie [YBTunis01]	41
Chapitre 1.4 - Bône, Algérie [YBAlg2]	49
Chapitre 1.5 - Libye [YBLibye01]	57
Chapitre 1.6 - Aram Tsova, Syrie [YBSyr01]	65
Chapitre 1.7 - Balkans, Turquie. Solitreo [YBSol01]	73

2. FONTS CRÉÉES PAR D'AUTRES INSTITUTIONS	81
Chapitre 2.1 Rashi [Mekorot Rashi]	83
Chapitre 2.2 Balkans, Turquie. Solitreo [Solitreo]	91
Références/ <i>References</i>	99
Dédicaces/ <i>Dedication</i> -	101
Remerciements/ <i>Acknowledgements</i>	104
Présentation du projet/ <i>Project presentation</i>	105
Téléchargements/ <i>Downloads</i>	107
Sommaire/ <i>Summary</i>	109

Edition numérique

EAN – 9791090638792

ISBN – 979-10-90638-79-2

(Edition imprimée - ISBN – 979-10-90638-76-1)

Première édition

Dépôt légal : 8 novembre 2023, NLI, Jérusalem

© *Association culturelle HB. Institut R' Yécha 'ya Bakish zTs' l*
. Editions Bakish. Montpellier (France)/Kiryat Ata (Haifa District)

editionsbakish1@gmail.com

editionsbakish.com

*Manual for learning
Sephardic cursive.
Creation of new Hebrew fonts
(Sephardic, Maghrebi and Oriental)*

*Manuel pour l'apprentissage des cursives séfarades.
Création de nouvelles polices hébraïques
(séfarades, maghrébines et orientales)*

Hillel Bakis

הוצאת בקיש
מכון ר' ישעיה

שטע ישראל

ב ט

ד נ

ו ק

ח ט

י ע

כ פ

ל ט

ס ו

ז פ

ט ט

פ פ

צ ד

כ ז

ש ז

לפני כמה עשרות שנים פרויקט גדול ויחודי עלה לפרק: יצירת גופן (פונט וירטואלי) לאפשר כתיבה ג'ודיו-מגרבית ממוחשבת.

מטרתנו בזה להחזיר לעם ישראל את ירושתו, ולאפשר פיענוח האוצרות שבכתבי יד העתיקים ע"י לימוד קריאת אותיות אלו.

גופנים אלו, בסגנון ספרדי, מערבי או מזרחי מבוססים על מסורת הדורות ומוגשים לציבור ע"י מכון ר' ישעיה בקיש זצוק"ל, לזיכוי הרבים.

בחוברת זו יוכל הקורא ליצור היכרות ראשונית בסיסית עם אותיות עבריות מגוונים.

היות ותפילת "שמע ישראל" שגורה לפי המוני בית ישראל, היא נבחרה לשמש כדוגמא כדי להרגיל הלומד לקראו בכתבים שונים.

אז קדימה: שטע ישראל...

